

KOGUTUD TEOSED

Donald Margulies

*“Mõjuvõim on pelgalt isiksuse
ülekandmine, see on viis anda endast
ära kõige hinnalisem. Mõjuvõimu
kasutamisega kaotad ka osakese oma
isiksusest. Iga õpilane teeb oma meistri
millegi poolest vaesemaks.”*

Oscar Wilde,
“Mr W. H. portree”

*“Aeg on kool, milles õpime,
aeg on tuli, milles põleme.”*

Delmore Schwartz,
“Sammume tasa läbi selle aprillipäeva”

VANEMUINE

aastast 1870

139. hooaeg

Donald Margulies

KOGUTUD TEOSED

Collected Stories

Draama kahes vaatuses

Tõlge: **Sven Karja, Laur Kaunissaare**

Lavastaja ja muusikaline kujundaja **Eva Klemets**

Kunstnik **Aime Unt**

Valguskujundaja **Martin Makarevitš**

Yesterday a child came out to wonder
Caught a dragonfly inside a jar
Fearful when the sky was full of thunder
And tearful at the falling of a star
Then the child moved ten times round the seasons
Skated over ten clear frozen streams
Words like, when youre older, must appease him
And promises of someday make his dreams
And the seasons they go round and round
And the painted ponies go up and dawn
Were captive on the carousel of time
We cant return we con only look behind
From where we came
And go round and round and round
In the circle game.

Joni Mitchell "Circle Game"

Esietendus 27. septembril 2008 Sadamateatris

Osades

Ruth Steiner,
55 - 61 aastat vana
Külliki Saldre

Lisa Morrison,
26 - 32 aastat vana
Hilje Murel
(Eesti Draamateater)

Etendust juhib Tiiu Pärn

Näidend põhineb tõestisündinud lool

Näidendi inspiratsiooniallikad

Donald Margulies on 1954. aastal sündinud juudi juurtega ameerika näitekirjanik.

Esmalt õppis ta *Pratti* instituudis kujutatavat kunsti, ent jättis need õpingud pooleli, läks õppima New Yorgi Riiklikku Ülikooli ning sai seal akadeemilise kraadi näitekirjanduse alal. 80ndate algul kirjutas ta koos kolleegi Joseph Pappiga näidendi *Found a Peanut*, mis on ühtlasi ka tema esimene *Off-Broadwayl* lavastatud näitemäng. 1983. aastal kolis New Yorgist New Havenisse (Connecticut).

Marguliesi karjäär näitekirjanikuna sai tõelise hoo sisse 1992. aastal, kui ta võitis näidendi *Sight Unseen* eest Obie preemia (parim uus Ameerika näidend). Näidend *Dinner with Friends* (Õhtusöök sõpradega, Eesti Draamateatris 2001) sai 2000. a Pulitzeri preemia. Näidendiga *Collected Stories* (Kogutud teosed) oli Margulies Pulitzeri preemia nominent.

Tema näidendeid on mängitud Ameerika nimekamates teatrites ning ka väga paljudes muudes maailma paikades.

Autor elab praegu New Havenis ning õpetab näidendite kirjutamist Yale'i Draamakoolis (Yale School of Drama).

“Oma kirjutistes püüan rääkida tõtt. See tähendab seda, et olen nii üksikasjalik kui võimalik, sest just pisiasjades peitub tervik.”

1991. aastal hages inglise luuletaja Stephen Spender kohtus ameerika romaanikirjanik David Leavitti, väites, et Leavitt plagieeris tema memuaare teoses “While England Slept” (Mil Inglismaa magas), kasutades oma romaani algallikana tema eraelulisi seiku. Järgnes pikk kohtuprotsess. Leavitti kirjastaja Viking Press nõustus protsessi tulemusena teosest välja jätma kohad, mis olid Spenderi kirjutatuga sarnased. Kirjastaja lubas ka, et algset käsikirja ei trükita kunagi. Lisaks väitis Spender, et Leavitt mitte ainult ei plagieerinud tema teost, vaid on teinud ilukirjanduseks tema elu, lisades kirjanduslikule karakterile nüansse, mis moonutavad prototüübi isiksuse tegelikke omadusi. “Kui ta soovib kirjutada seksuaalfantaasiatest, siis kirjutagu enda omadest”, ütles luuletaja. Leavitti romaani lõigud sarnanesid enne “ümbertöötamist” Spenderi mälestuste omadele kohati lause lauselt.

Margulies:

/.../Sellest sai kirjandusringkonnas n-ö avalik kohtuprotsess, mida ma suure huviga jälgisin. Mulle hakkas tunduma, et selles olukorras ning mu enda õpetajatöö kogemustes peitus lugu, mida rääkida. Samuti oli mulle alati huvi pakkunud postmodernism – see, et inimesed loovad kunsti juba olemasolevatest kunstiteostest /.../

/.../Ma ei ole üheski oma töös kellegi poolt. Minu arvates ei peitu osa sellest naudingust, mida publik teatrist saab, kandikul lähenduste pakkumises ega õigele ja väärale osutamises. /.../

/.../See, et Ruth ja Lisa on kirjanikud, asetab nad erilisse miljöösse, kuid minu jaoks ei ole “Kogutud teosed” ilmtingimata näidend kirjanikest. Loomulikult räägib mu näidend väga paljudest asjadest, kuid eelkõige on see sellest, kuidas inimesed püüavad üksteisega suhelda, tavasid edasi anda ja perekonda luua. Mind on alati huvitanud see, kuidas me oma sõpradest ja tuttavatest endale perekonnad loome. /.../

/.../ Miks Delmore Schwartz? Mulle pakkus suurt huvi tõsiasi, et Schwartz oli Ameerika esimese põlvkonna juut. Tema käsitus identiteedist ja sisserändajate kogemustest New Yorgis oli minu arvates väga rikkalik. Sellele lisandus omamoodi romantiline ettekujutus tema teostumata potentsiaalidest. Kui ma kirjutasin "Kogutud teoseid" ja paigutasin Ruthi konkreetse 50. aastate New Yorgi kirjanduskonteksti, ärkas Schwartz mu mõtteis ellu. Nii ma otsustasingi, et teda ei ole ju vaja välja mõelda. Miks mitte haarata tegevustikku inimene (poeet), kes oli teada-tuntud

naistemees? On ju võimalik, et kui Ruth oleks tõepoolest elanud, oleks tal võinud olla Schwartziga armulugu. See omakorda paigutas Ruthi väga kaasahaaravasse konteksti, milles Schwartz omal ajal elas, ning minul oli väga põnev Schwartzile niimoodi austust avaldada./.../

/.../See, kuidas inimesed tulevad toime aja mõjuga, mis toob alati kaasa kaotusvalu, on arvatavasti kõiki mu töid ühendav joon./.../

Näidendis mainitavad väljaanded ja isikud:

Delmore Schwartz (1913 - 1966) oli Brooklynist pärit ameerika poeet, esimese põlvkonna Ameerika juut. Näidendis "Kogutud teosed" klammerdub vananev kirjanik Ruth Steiner oma mälestustesse 1957. aasta armuloost sellesama realselt eksisteerinud kirjanikuga. Reaalsuses oli kirjanik selleks ajaks juba vaid raevukas kaja mehest, kes oli olnud oma põlvkonna kõige paljulubavam luuletaja.

Delmore Schwartzi vanemad olid Rumeeniast pärit immigrandid, nende abilelu ei püsinud kaua. Delmore oli aga lapsest saati väga ameerikalikult edukas. Lugema õppis ta kolmeselt, hiljem sai temast George Washingtoni nimelise gümnaasiumi luuleklubi staar, kes hüppas üle viimasest koolisemestrist, et varakult Columbia Ülikooli tudengiks registreeruda. Tema esimene trükkis ilmunud lugu oli lühijutt "In Dreams Begin Responsibilities" (*Unenägudes algavad kohustused*, 1937). See lugu ja teised lühijutud ning poeemid ilmusid sama pealkirja all tema esimese raamatuna 1938. Raamat võeti hiilgavalt vastu – seda tunnustasid suurkujud mõlemal pool Atlandi

ookeani (T.S.Eliot, Ezra Pound, Vladimir Nabokov jt.) ning see teos tegi kirjaniku New Yorgi intellektuaalsetes ringkondades väga tuntuks.

Schwartzist sai külalisprofessor, kes pidas loenguid Harvardis, Benningtonis ja Princetonis ning ta jõi juba sel ajal muljetavaldavalt palju. 1948 ilmus uus lühijuttude kogu "The World Is a Wedding". Järgmisel kolmel aastakümnel kirjutas ta arvukalt jutte, poeeme ja näidendeid ning toimetas 1943 - 1955 väljaannet *Partisan Review* (Ameerika Kommunistliku Partei häälekandja, mis muutus pärast Stalinit anti-kommunistlikuks väljaandeks). 1959. aastal sai ta noorima laureaadina Bollingeni preemia samal aastal avaldatud luulekogu "Summer Knowledge: New and Selected Poems" eest.

1937 abiellus Delmore Gertrude Buckmaniga, kellega ta tutvus New Yorgi Ülikoolis õppides. Abielu läks lõhki ning 1949 abiellus Delmore uuesti – sedakorda kirjanik Elizabeth Polletiga. Paraku hävitasid kirjaniku joomahood ja armukadedus ka selle abielu. Taas üksi jäädes elas kirjanik West Village'i viletsates korterites ning jõi õhtust õhtusse kõrtsis nimega Withe Horse Tavern (üks kuulsamaid kirjandusliku atmosfääriiga baare Ameerikas). Just sellel Schwartzi eluperioodil toimub Marguliesi näidendis Ruth Steineri ja kirjaniku kohtumine. Delmore elas Marltoni hotellis, vahtis oma pesapalliklubi mängu, jõi kõrtsis ning lõi külge sinisuksetele kolledžiplikadele.

1962-1965 töötas Schwartz õppejõuna Syracuse'i Ülikoolis, kus ta õpetas loovat kirjutamist (Creative Writing). Üks tema õpilastest oli tulevane laulja ja helilooja Lou Reed, kes pühendas oma mentorile mitu laulu, tuntuim neist on "European Son". Schwartz lõpetas alkohoolikuna, elu lõpus peeti teda ka vaimuhaigeks, tema elu allakäiguspiraali kasutas Saul Bellow kirjutades oma raamatut "Humboldti pärand".

John Gardner (1933 - 1982) tuntud ameerika kirjanik ning kirjandusprofessor, kelle tuntuim romaan on Beowulfi müüdil põhinev "Grendel". Romaani "October Light" eest sai ta National Book Critics Circle'i auhinna. Gardner õpetas terve elu tulevase kirjanikke kirjutama. Tema kaks raamatut ilukirjanduse

kirjutamise alustest – “*The Art of Fiction*” (Ilukirjanduse kunst) ja “*On Becoming a Novelist*” (Romaanikirjanikuks saamisest) on tunnistanud klassikaks. Gardneri arusaam oli, et ilukirjandus peab olema moraalne. Moraali all ei mõista Gardner mitte religioosset või kultuurilist moraalsust, vaid pigem seda, et ilukirjandus peab püüdma avastada selliseid inimlikke väärtusi, mis on universaalsed ja jäävad.

Norman (Kingsley) Mailer (1923 - 2007) – juudi rahvusest ameerika romaanikirjanik, ajakirjanik, esseist, luuletaja, näitekirjanik, stsenaarist ja filmirežissöör. Koos Truman Capote’i, Joan Didioni, John McPhee ja Tom Wolfe’iga kuulub Mailer dokumentaaljutustuse žanri uuendajate hulka. Ta on kaks korda saanud Pulitzeri preemia.

Susan Sontag (1933 - 2004) – juudi rahvusest ameerika kirjandusteoreetik, romaanikirjanik, esseist, filmitegija ja poliitiline aktivist. Tema sulest on ilmunud 17 raamatut, romaan “Ameerika” pälvis rahvusliku kirjandusauhinna. Pärast 2001. aasta 11. septembrit avaldas “*The New Yorker*” essee, kus muuhulgas kirjutab nii: “Kui sõna “argpükslus” kasutada, passiks see rohkem nende kohta, kes tapavad kaugelt eemalt, vastase haardeulatusest väljas, taevast, mitte nende kohta, kes on valmis ise surema, et teisi tappa”. Osa ameeriklasi süüdistas Sontagi seejärel reetmises, kuid sellest hoolimata jätkas ta president Bushi poliitika ja Iraagi sõja kritiseerimist.

Edgar Lawrence Doctorow (s.1931) – juudi rahvusest ameerika kirjanik, kelle kriitikute poolt tunnustatud ja auhindu võitnud looming räägib oma kodumaa sotsiaalprobleemidest läbi ajaloo. 1975. aastal ilmus tema romaan “Ragtime”, mida erinevad instantsid on valinud saja parima 20. sajandil ilmunud romaani hulka.

Woody Allen (s. 1935 Allan Stewart Konigsberg) – juudi rahvusest ameerika filmirežissöör, kirjanik, näitleja, koomik ja näitekirjanik, paljude auhindade laureaat. Näidendis vihjatakse seigale Alleni

eluloost – pärast lahkuminekut kauasest elukaaslasest Mia Farrow’st tekkis tal suhe Farrow’ kasutütre Soon-Yi Previniga, keda avalikkus pidas ka Alleni kasutütreks. Allen oli sel hetkel 56-aastane ning Soon-Yi 22-aastane. Mõne aasta pärast nad abiellusid ja adopteerisid kaks last.

John Berryman (1914 - 1972) – ameerika poeet, üks 20. sajandi teise poole põhifiguure ameerika luules. Üks tema tuntumaid teoseid on *The Dream Songs* (1964) – mänguline, vaimukas ja morbiidne luulekogu, mille eest sai ta ka Pulitzeri preemia. Berryman lõpetas oma elu enesetapuga.

Saul Bellow (1915 - 2005) – juudi rahvusest ameerika kirjanik. Teda on sageli nimetatud kõige intellektuaalsemaks 20. sajandi ameerika kirjanikuks. 1976. aastal omistati talle Nobeli kirjanduspreemia. Oma romaanis “Humboldti pärand” (1975) kasutas ta peategelase von Humboldt Fleischeri prototüübina oma sõpra ja rivaali – andekat kuid ennasthävitavat poeti Delmore Schwartzi. Tema loomingu paremikku kuulub ka romaan “Herzog” (1964), mõlemad romaanid on ilmunud ka eesti keeles.

John Updike (s. 1932) – ameerika kirjanik, luuletaja ja kirjanduskriitik. Tema kuulsaim töö on Rabbiti tetraloogia, mille eest (*Rabbit is Rich, Rabbit at Rest*) sai ta ka Pulitzeri preemia. Paljud tema teosed ilmusid esmakordselt trükis ajakirjas *The New Yorker*. Ühes autobiograafilises essees tuvastab Updike seksi, kunsti ja religiooni kui kolm inimeseks olemise suurepärasest saladust.

John Cheever (1912 - 1982) – ameerika romaanikirjanik ja lühijuttude autor, keda vahel kutsutakse ka “äärelinnade Tšehhoviks”. Paljud tema töödest nostalgitsevad elu kaduvate külgede pärast, mida iseloomustab kultuuritraditsioonide ja ühiskonna muutumine, modernse linnakultuuri vastandumine varemolnule. Tuntuimad ongi tema lühijutud (*The Enormous Radio, Goodbye, My Brother, The Country Husband* jt). Oma lühijutukogumiku *The Stories of John Cheever* eest sai ta 1979. aastal Pulitzeri preemia.

The New Yorker on Ameerika ajakiri, mis avaldab artikleid, reportaaže, arvustusi, esseid, satiire ja luulet. Ilmub alates 1920ndate keskpaigast kord nädalas. Tänapäeval ilmub 47 korda aastas. Ajakiri fookuseerib end põhiliselt New Yorgi kultuurielu kajastamisele, ent omab sellegipoolest märkimisväärsed lugejaskonda väljaspool New Yorki. Ajakiri on väga tuntud oma popkultuurialaste artiklite poolest, samuti pöörab palju tähelepanu kaasaegsele kirjandusele ja avaldab põhjalikke kirjandusülevaateid.

The New York Review of Books (NYREV) on kaks korda kuus ilmuv kultuuri- ja kirjandusajakiri, mis kajastab selles valdkonnas toimuvaid sündmusi ning diskussioone uute raamatute üle. Konkureeriv ajakiri *Esquire* on NYREVi nimetanud “esimeseks (so parimaks) inglisekeelseks kirjanduslik-intellektuaalseks ajakirjaks.” Ajakiri ilmub aastast 1963.

Publishers Weekly (PW) on iganädalane raamatututvustuste ajakiri, suunatud kirjastajatele, raamatukogudele, raamatumüüjatele ja agentidele. Ajakiri reklaamib ja tutvustab uudisteid, regulaarselt ilmuvad intervjuud autoritega. Ajakiri ilmus esmakordselt 1872. aastal ning ilmub praegu 51 korda aastas.

Schadefreude (sks.k) – kahjurõõm

Bubeleh (jidishi k) – kullake, kallike

Uy gevalt! (jidishi k.) – Armas taevas! Tule jumal appi!

Teatrijuht **Paavo Nõgene**
Draamajuht **Sven Karja**
Lavastusala juht **Lui Lääts**
Pealavameister **Rait Randoja**
Lavameistrid **Veljo Rüütli, Aare Kiho**
Dekoratsiooniala juht **Aarne Hansalu**
Dekoratsioonide teostus **Ain Austa, Innari Toome,**
Andres Lindok, Terje Kiho, Sirje Kolpakova,
Marika Raudam, Aleksandr Karzubov, Indrek Ots,
Leenamari Pirn, Eino Reinapu, Mart Raja, Arvo Liping
Jumestusala juht **Anne-Ly Soo**
Grimm ja soengud **Lii Mežul**
Kostüümiala juht **Ivika Jõesaar**
Kostüümiala juhi assistent **Liisi Ess**
Naiste kostüümid **Küllli Kukkk**
Kostüümide teostus **Luule Luht, Anneli Vassar, Daisy Tiikoja,**
Elli Nõps, Mairit Joonas, Valentina Kalvik, Olga Vilgats,
Edith Ütt, Irina Medvedeva, Inkeri Orasmaa, Ivi Vels,
Riina Lõhmus, Henn Laidvee, Malle Värno, Mati Laas,
Juta Reben
Rekvisiidiala juht **Liina Martoja**
Rekvisiitorid **Ave Siigus, Ivika Saaroja, Kaie Uustal**
Riietusala juht **Piret Univer**
Riietajad **Maris Plado, Rita Urbel**
Valgustusala juht **Andres Sarv**
Valgustajad **Jaanus Moor, Siim Allas, Martin Meelandi**
Heli- ja videoala juht **Toivo Tenno**
Helirežissöörid **Siim Neerut, Vladimir Holm**
Kavalehe koostas **Anu Tonts**
Kavalehe kujundas **Kristina Kütt**
Kavalehe fotod **Alan Proosa**

Meiega saad rohkem!

Palume vaikust.

Loomme koos
kvaliteetseid
kultuurielamusi!

TORRES

*Võrgutamine -
kunst, mille abil saad selle, mida tõeliselt soovid.*

TORRES 10

MAAILMA KÕIGE KÕRGEALT HINNATUD HISPAANIA BRANDY

Dunker

NISSAN QASHQAI URBANPROOF KOMPAKTNE CROSSOVER

- Mobilitefoni ühendamise võimalus Bluetooth abil • ESP • 6 turvapataja
- Kahetsooniline kliimaseade • Saadaval ka panoraamklaaskatusega
- Saadaval ka ALL MODE 4x4* nelikveo võimalusega

QASHQAI hinnad alates 259 990 EEK

Registreeru juba täna proovisõidule!

Kütusekulu 5,4-8,4 l/100 km, CO2 saaste mass 145-208 g/km.

Läbi aegade kõrgeim tulemus Euro NCAP turvalisuse testis!

SHIFT the way you move

Autospirit AS NISSANI AMETLIK ESINDAJA

Turu 47, Tartu

Tel 7301 991

www.autospirit.ee

Emakeelne kultuur on hindamatu väärtus.

30. detsembril 2006 asutasime Vanemuise Fondi,
et hoida ja toetada Eesti teatrikunsti.
Lubame hea seista fondi käekäigu eest

Olga Aasav, Kalev Kase, Mart Avarmaa, Tartu Linn

Vanemuise Fond on loodud teatri töötajate
erialase arengu ja koolituse toetuseks.

Fondi on võimalik teha annetusi:

SA Tartu Kultuurkapital

Ühispank 10102052050006

Sampo Pank 334408570002

Märksõna: VANEMUISE FOND

Vanemuise teater tänab

Olga Aasavit, Mart Avarmaad, Alar Kroodot,
Kalev Kaset, Mati Kermast, Tartu Linna

Ametlik hotellipartner Tartus

LONDON
HOTELL

Ametlik hotellipartner Tallinnas

SB
SAVOY BOUTIQUE
HOTEL

Vanemuise klienditeenindajaid riietab

SANGAR

KULTUURIMINISTEERIUM

ESTI PÄEVALEHT
Postimees

Tartu
heade mõtete linn

EKSPRESS
HOTELINE
1182
www.1182.ee

KUKU

